

# prevenim dro

Butlletí semestral d'informació sobre **prevenció de drogodependències** a Catalunya

Número 4 - primer semestre 2002



## En aquest número...



### Editorial

2

A propòsit de les recents iniciatives legislatives en matèria de drogues.



### Cop d'ull a la recerca

2

Comentari d'un estudi de seguiment desenvolupat a Alemanya per conèixer la història natural del consum de drogues de síntesi entre els adolescents i joves d'aquell país.



### Materials

3

"*Dispensació responsable de begudes alcohòliques*" - per al sector hotelier (llibret).

"*Febre del divendres nit*" - drogues, sexe i conducció (exposició interactiva).

"*Veus el que beus? Has vist el que beus?*" - alcohol i joves (desplegable).



### En pràctica

4

Síntesi descriptiva de la teoria del desenvolupament social i de les seves implicacions pràctiques.



### L'opinió

4

Sonia Moncada, cap de la Unitat de Prevenció del Pla Nacional sobre Drogues, al Ministeri de l'Interior, comenta la seva visió sobre el panorama actual de la prevenció de les drogodependències a Espanya.



### Finestra oberta

5

Descripció, objectius i primers resultats d'avaluació de *Fem Pinya!*, un programa extraescolar de prevenció universal per a preadolescents que s'aplica en diferents serveis comunitaris.



### Navegant

5

Comentaris i suggeriments per navegar pel web de la Fundació de Ayuda contra la Drogadicció (FAD).



### En poques paraules

6

Comentaris i notícies breus, d'aquí i d'arreu, sobre temes d'interès diversos relacionats amb les drogodependències.



### El calaix

6

Comentaris sobre les primeres evidències d'efectivitat del programa "Els meus amics, el meu jardí", segons un estudi realitzat a la Comunitat de Madrid.

prevenim.dro és un programa de l'associació:



PDS  
PROMOCIÓ I DESARROLUPAMENT SOCIAL

amb el suport de:



Generalitat de Catalunya  
Departament de Benestar Social  
Institut Català d'Assistència i Serveis Socials

i la col·laboració de:



Generalitat de Catalunya  
Departament de Sanitat i Seguretat Social  
Direcció General de Drogodependències i Sida



A començaments d'aquest any, els mitjans de comunicació van difondre diferents informacions sobre el consum juvenil de begudes alcohòliques a la via pública en ciutats espanyoles. Mesos després, la mort de dos joves a Màlaga i d'un altre a Barcelona, atribuïts per la premsa al consum d'èxtasi, va tornar a obrir el debat social, polític i institucional en relació al consum de drogues.

Com a conseqüència d'aquests esdeveniments, les autoritats van afanyar-se a respondre amb diferents iniciatives legislatives. Així, el Ministeri de l'Interior anunciava mesures legislatives per frenar el consum juvenil de begudes alcohòliques, i una iniciativa del grup popular al Parlament de Catalunya culminava en una nova reforma de la Llei de prevenció i assistència en matèria de substàncies que poden generar dependència. A finals del passat mes de juny, quatre interpel·lacions parlamentàries van conduir a l'aprovació de dues Mocions del Parlament de Catalunya sobre polítiques de drogodependències.

Molts professionals de la prevenció donem la benvinguda a les mostres reals d'interès pels resultats de la feina que desenvolupem. Cal esperar, però, que aquest interès es mantingui i continuï proporcionant els seus fruits un cop que la pressió dels mitjans de comunicació torni a disminuir

## Cop d'ull a la recerca



### Drogues de síntesi, un problema de futur?

El consum d'èxtasi i altres drogues de síntesi va augmentar de forma important durant els primers anys de la dècada dels noranta. Tot i que els consumidors d'aquestes substàncies no demanen, generalment, tractament en centres especialitzats, de vegades experimenten complicacions agudes (principalment psicopatològiques i cardiovasculars) que requereixen atenció urgent, i s'han descrit algunes morts que podrien haver estat afavorides o causades pel consum de drogues de síntesi.

Se sap poc sobre les conseqüències de l'ús continuat d'aquestes substàncies. Alguns estudis mostren que les drogues de síntesi tenen una acció neurotòxica que provoca lesions en el sistema nerviós dels animals d'experimentació, però es desconeix l'impacte real d'aquestes lesions en consumidors humans i si aquesta afectació és reversible amb la interrupció del consum. Tampoc s'ha determinat el risc que els consumidors experimentals de drogues de síntesi continuïn consumint aquestes substàncies en el futur, que n'esdevinguin dependents o que passin a consumir altres drogues.

Un estudi recent (von Sydow *et al*, 2002) ha analitzat la història natural del consum de drogues de síntesi en una mostra de 2.446 joves alemanys de 14 a 24 anys que van ser seguits durant un període mitjà de 42 mesos. Tots els subjectes van ser entrevistats per psicòlegs clínics a l'inici de l'estudi i en dues entrevistes de seguiment posteriors per tal d'avaluar el seu consum de drogues i obtenir un diagnòstic d'abús o dependència amb criteris DSM-IV.

#### Per seguir llegint:

K von Sydow, R Lieb, H Pfister, M Höfler, HU Wittchen (2002) «Use, abuse and dependence of extasi and related drugs in adolescents and young adults – a transient phenomenon? Results from a longitudinal community study», *Drug and Alcohol Dependence*. 66:147-159

**Una proporció important d'usuaris de drogues de síntesi [...] representen un grup de risc tributari d'intervencions preventives i assistencials**

A l'inici de l'estudi, un 95,3% dels subjectes entrevistats no havien pres mai èxtasi o altres drogues de síntesi, però el 4,6% d'aquests no consumidors va prendre algun cop drogues de síntesi durant el període de seguiment. Dues tercers parts dels joves que van declarar en algun moment de l'estudi haver consumit drogues de síntesi, s'hi van mantenir abstinentes durant els 12 mesos anteriors

a la darrera entrevista. Després d'analitzar les seves dades, els autors plantegen les següents conclusions:

1 Un gran nombre de subjectes abandona el consum d'èxtasi, fins i tot després d'un període i d'un nivell de consum elevats. Aquest abandonament *espontani* és superior en les drogues de síntesi que en el cas del consum de cannabis.

2 L'ús de drogues de síntesi s'as-socia a un risc significativament superior de consumir altres drogues (tabac, cannabis, sedants, cocaïna, estimulants al·lucinògens i opiàtics). El consum d'altres drogues és més freqüent entre els joves que abusen o depenen de les drogues de síntesi, però també és superior entre els antics consumidors de drogues sintètiques que entre qui no les ha consumit mai.

3 Una proporció important d'usuaris de drogues de síntesi (el 15% de tots els consumidors) van mantenir nivells molt elevats de consum —i sovint diagnòstics d'abús o dependència— durant bona part del període de seguiment. Aquestes persones, sovint també consumidors problemàtics d'altres drogues, representen un grup de risc tributari d'intervencions preventives i assistencials.



## Dispensació responsable de begudes alcohòliques

Llibret de 16 pàgines a quatre colors en format A4 que constitueix el material de suport d'un programa de formació sobre dispensació responsable de begudes alcohòliques adreçat a professionals del sector de l'hoteleria.

Inspirat en un material irlandès, ha estat elaborat pel Pla d'Acció sobre Drogues de l'Ajuntament de Barcelona, i aporta informació sobre: 1) el concepte i els avantatges de la dispensació responsable; 2) l'alcohol i els efectes del seu abús; 3) la legislació sobre l'alcohol, i 4) estratègies per prevenir conductes de risc en els clients. Pot ser, doncs, d'utilitat per a cambres, propietaris i responsables de bars, cafès, cerveseries, discoteques, etc.

En alguns països fa anys que es duen a terme programes d'entrenament en dispensació responsable de begudes alcohòliques i que s'editen materials sobre aquest tema. Al nostre, resulta innovador. Això, sumat als seus continguts, fa doblement interessant aquest material.

Més informació: Ajuntament de Barcelona · Pla d'Acció sobre Drogues. Telèfon: 93 238 45 45



## Febre del divendres nit

Versió revisada i actualitzada d'una exposició desenvolupada l'any 1995 pel Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (CNJC), amb l'objectiu de fer els joves de 15 a 20 anys més conscients de les seves actituds i conductes davant diferents riscos, propiciant així l'adopció de decisions autònomes i responsables.

L'exposició (12 plafons de 70 x 100 cm il·lustrats per Azagra-Revuelta) convida als seus visitats a ser protagonistes d'una sortida nocturna virtual, on se'ls presentaran oportunitats per prendre drogues, conduir i tenir relacions sexuals.

La nova versió del material -fruit d'un conveni de col·laboració entre el CNJC i l'associació PDS- incorpora les aportacions d'un grup de tècnics de salut, educació i prevenció de diferents municipis i entitats, i la seva reedició ha estat possible gràcies al suport de la Direcció General de Drogodependències i Sida i de la Secretaria General de Joventut de la Generalitat. Això ha permès, a més, afegir com a novetat una Guia d'Activitats de 28 pàgines, amb orientacions per optimitzar la visita a l'exposició i fer posteriorment activitats complementàries.

Més informació: PDS · Promoció i Desenvolupament Social. Telèfon: 93 430 71 70

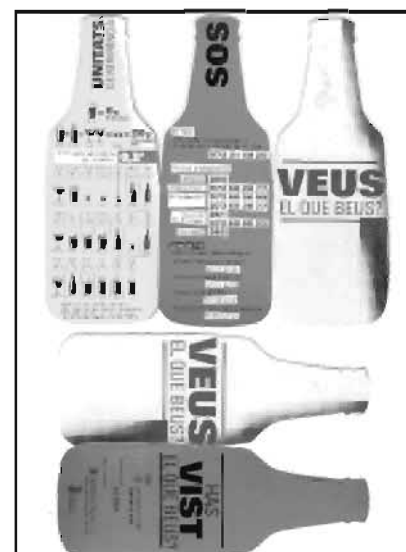
## Veus el que beus? Has vist el que beus?

Desplegable amb forma d'ampolla (vuit cares, cadascuna d'un color diferent) adreçat als joves de 14 a 25 anys que surten de marxa els caps de setmana, per tal d'aportar-los informació que contribueixi a reduir les conductes de risc associades al consum d'alcohol.

Elaborat per l'associació ACEDA en el marc del programa de prevenció de drogodependències de l'Ajuntament de Palamós, es distribueix a través de l'IES i dels locals de les zones d'oci nocturn del municipi, i també mitjançant *mailing* personalitzat.

La primera cara i l'última inclouen el títol i els crèdits. Les sis restants: 1) proposen pautes per beure "amb intel·ligència"; 2) recorden alguns dels riscos de l'abús de begudes alcohòliques; 3) desmitifiquen tòpics; 4) assenyalen signes d'alarma (indicadors d'abús); 5) orienten sobre la quantitat d'alcohol de les diferents begudes i la seva relació amb la taxa màxima d'alcoholèmia per conduir; i 6) ofereixen telèfons d'interès (per demanar un taxi, per a situacions d'urgència o per rebre més informació). Tot amb un llenguatge col·loquial i planer.

Més informació: Ajuntament de Palamós · Serveis Socials. Telèfon: 972 31 85 51





## La teoria com a guia (I)

En aquest i successius números es descriuen diferents models teòrics que proven d'explicar com interactuen diferents factors de risc i protecció per afavorir conductes d'abús de drogues. El coneixement d'aquests models ajudarà a determinar sobre quines variables cal incidir.

La **teoria del desenvolupament social** proposa una explicació de la conducta antisocial centrada en els processos de socialització. D'acord amb aquest model, el comportament prosocial i el comportament antisocial s'originen en els mateixos mecanismes, i depenen dels vincles que s'estableixen amb els agents socialitzadors (família, escola, amics i comunitat).

Durant el procés de socialització, hi ha sempre dos processos paral·lels: un que genera vincles amb entorns prosocials i dona lloc a conductes adaptades, i un l'altre que promou lligams amb entorns no normatius i deriva en conductes problema. El resultat final dependrà de la força relativa de cadascun. En qualsevol cas, sia quin sigui l'entorn (família, escola, etc.) i la seva orientació (prosocial o antisocial), l'establiment de vincles es veu modificat pels següents factors:

- 1 La percepció d'oportunitats per interactuar i implicar-se en un entorn determinat.
- 2 La implicació efectiva en la dinàmica i les activitats d'aquell entorn psicosocial.
- 3 El fet de disposar o no d'habilitats i recursos personals per interactuar de manera eficaç amb l'entorn.
- 4 Obtenir o percebre recompenses o beneficis per la implicació en aquell entorn psicosocial.

La importància dels diferents agents varia en funció del moment evolutiu: en la primera infància és clau la família, després adquiriran importància els professors i els companys i, més tard, els amics i l'entorn comunitari.

Del model se'n deriven diverses implicacions pràctiques, com ara la conveniència d'afavorir que els pares transmetin als fills missatges coherents en relació al consum de drogues i propiciïn la seva implicació en activitats que els ajudin a establir interaccions prosocials, o l'oportunitat d'oferir als adolescents programes de millora de competències socials per ajudar-los a assolir un bon funcionament en entorns prosocials.

**Per saber-ne més:** Hawkins JD, Weis JG. The social development model: «An integrated approach to delinquency prevention». *Journal of Primary Prevention*. 1985; 6: 73-97.

Catalano RF, Kosterman R, Hawkins JD, Newcomb MD, Abbott RD. «Modeling the etiology of adolescent substance abuse: A test of the social development model». *Journal of Drug Issues*. 1996; 26 (2): 429-455.

## L'opinió



### Sonia Moncada

Sonia Moncada, psicòloga, autora de múltiples treballs relacionats amb la prevenció de les drogodependències, ocupa actualment el càrrec de cap de la Unitat de Prevenció del Pla Nacional sobre Drogues, al Ministeri de l'Interior. En aquest apartat, ens ofereix la seva visió sobre el panorama actual de la prevenció de les drogodependències a Espanya.

D'uns anys ençà, assistim a una sèrie de canvis importants en el fenomen de les drogodependències que fan referència no sols als nous patrons de consum, sinó també a la importància creixent que s'està donant a la prevenció des de sectors tant polítics com tècnics.

Actualment, els patrons de consum de drogues tenen poc a veure amb el consum marginal d'heroïna que va donar lloc a les primeres respostes al fenomen. Avui, les drogues s'usen en el temps lliure, com un element sovint central en l'oci dels joves, que, alhora, es concentra especialment en les nits dels caps de setmana. És a dir, es consumeixen en el marc de l'anomenat "patró de consum recreatiu". La major llibertat i disponibilitat econòmica de la nostra joventut, el valor

**...les respostes de l'Administració i de les organitzacions socials s'han anat centrant cada cop més en la prevenció com a estratègia prioritària que cal desenvolupar...**

actual de l'oci, la menor percepció de risc associat a aquestes formes de consum, i la seva acceptació social poden ser factors rellevants a l'hora d'explicar aquest canvi.

Paral·lelament, les respostes de l'Administració i de les organitzacions socials s'han anat centrant cada cop

més en la prevenció com a estratègia prioritària que cal desenvolupar, i així ho reconeix la *Estratègia Nacional sobre Drogas 2000-2008*. Alhora, el camp de la prevenció ha anat acumulant experiència i desenvolupant coneixements.

Els últims anys, s'han elaborat estudis, investigacions i materials que permeten disposar d'un bon arsenal de programes avaluats i d'instruments per al disseny i la planificació d'accions preventives, com ara la Guia per a l'Avaluació d'Intervencions Preventives i el Banc d'Instruments d'Avaluació de l'Observatori Europeu de les Drogues i les Toxicomanies o la recerca sobre models teòrics en prevenció que ha fet Elisardo Becoña per a la Delegació del Govern per al Pla Nacional sobre Drogues.



## Fem pinya!

*Fem pinya!* és un programa universal de prevenció, extraescolar i comunitari, adreçat a nois i noies de 11-12 anys, desenvolupat per l'associació PDS · Promoció i Desenvolupament Social en el marc del Programa de Prevenció de Drogodependències (PMPD) de Canovelles. El seu objectiu principal és retardar (o evitar) l'edat d'inici al consum del tabac (i altres drogues). També busca apropar la població diana als serveis comunitaris del municipi i promoure actuacions participatives en front dels problemes socials i de salut.

Consta d'una sessió informativa, cinc de treball (de 60 minuts que s'apliquen en grups de 15 a 20 participants) i una festa de cloenda. Les activitats es duen a terme en diferents serveis comunitaris (Centre Juvenil, Biblioteca, Centre Obert, etc.), els professionals dels quals, assessorats pel PMPD, són els encarregats d'aplicar-les. *Fem pinya!* utilitza videodebats, discussions en grup, *role-playing* i altres tècniques per treballar els aspectes següents: 1. Informació sobre el tabac (i l'alcohol); 2. Identificació de situacions de pressió de grup; 3. Anàlisi dels mecanismes de la publicitat; 4. Identificació de condicionants de la conducta i clarificació d'actituds; 5. Pràctica d'habilitats d'afrontament de situacions de pressió social.

Els materials inclouen un àlbum de cromos, una col·lecció de 24 cromos (s'aconsegueixen participant en les sessions), una fitxa d'inscripció, i fitxes amb instruccions per aplicar les sessions. La participació, voluntària, s'incentiva amb petits obsequis, els cromos de la col·lecció i un sorteig entre els que completen el programa. La captació es fa per carta, adreçada als nois/es i als seus pares, i a través dels tutors de 6è de primària.

Per a l'avaluació s'utilitzen registres i un qüestionari que s'administra a les escoles abans i després d'aplicar el programa. Això permet disposar d'un grup control i d'un grup experimental. *Fem pinya!* s'ha aplicat en dues edicions. En ambdues, la proporció de nois i noies que han completat el programa ronda el 30% de la població diana potencial. És ben valorat per part dels serveis implicats i, sens dubte, apropa els participants a determinats serveis comunitaris (ex.: el Centre Obert) des d'una perspectiva nova i normalitzadora. Pel que fa als resultats, dades parcials suggereixen que augmenta el grau de consciència respecte a la força que pot exercir la pressió dels amics i companys.

**Més informació:** Ajuntament de Canovelles. Àrea de Serveis Personals. Telèfon: 93 861 89 83.



## Navegant



### El web de la FAD

La Fundación de Ayuda contra la Drogadicción (FAD) és una de les institucions privades més conegudes de l'Estat Espanyol entre les que intervenen en el sector de les drogodependències, dins del qual aquesta entitat centra els seus esforços en la prevenció i la promoció d'estratègies educatives.

De la navegació pel seu web destaca la possibilitat d'accedir a diferents bases de dades (sobre documentació científica, legislació i materials audiovisuals) i d'obtenir còpies de documents (per correu postal o electrònic) a un cost raonable (0,12 euros/pàgina).

El seu fons documental inclou més de 170 revistes espanyoles i estrangeres (més de 20.000 articles), 5.000 llibres, 6.000 referències de literatura grisa (informes d'investigació, memòries, etc.), més de 400 vídeos (disponibles en préstec), materials educatius i articles de premsa. Ofereix també un butlletí bibliogràfic bimensual en PDF que alterna les incorporacions a les bases de dades de la FAD amb números monogràfics (sobre alcohol, educació i prevenció, etc.).

Altres seccions inclouen notícies, novetats a la xarxa, informació sobre substàncies i informació sobre les campanyes de comunicació pública de l'entitat i sobre la seva activitat internacional, a més de la possibilitat d'accedir a un xat sobre drogues.

**Adreça del web:** <http://www.fad.es>



## En poques paraules

**El Plan Nacional sobre Drogas finança un estudi de seguiment de tres anys a Lleida.** Es tracta d'una recerca destinada a millorar el coneixement del paper de diferents factors de risc i protecció en el desenvolupament del consum de drogues. L'estudi, anomenat projecte *Augur*, es duu a terme sobre més de 2.600 estudiants de secundària, el dirigeix la Universitat de Lleida i compta amb la col·laboració de l'Ajuntament de la ciutat.

**Web d'informació sobre drogues a Tarragona.** El Servei Municipal de Drogodependències de Tarragona ha obert un web que ofereix informació sobre drogues, difon un servei telefònic d'orientació, proposa un test per autoavaluar el nivell d'informació i permet enllaçar amb diferents recursos i serveis juvenils. L'adreça és: <http://www.tinet.org/diveroci>



**Municipis i prevenció de drogodependències.** La *Federación Española de Municipios y Provincias* disposa d'una base de dades telemàtica amb informació sobre plans municipals de drogues de tot l'Estat. Hi podeu accedir a: <http://www.femp.es/drogodep/index.html>



**Per estar al dia sobre la cocaïna.** La revista *Adicciones* dedica el volum 13 (suplement 2) de l'any 2001 a revisar de manera monogràfica aquesta substància. Inclou aspectes relacionats amb la història, la farmacologia, l'epidemiologia, els riscos associats al seu consum, el tractament de la seva dependència i el dret penal. Es pot baixar en PDF de <http://www.socidrogalcohol.org>



**Enquesta de salut als adolescents de Catalunya 2001.** La Unitat d'Adolescents de l'Institut Dexeus ha dut a terme, amb el suport de la Secretaria General de Joventut, una enquesta de salut sobre 6.952 alumnes de 14 a 19 anys que recull informació sobre: dades personals, família, escola, salut, consum de drogues, problemes personals, seguretat viària i sexualitat. Es pot baixar el seu informe en PDF a: <http://www.iudexeus.uab.es/abases/indiceprofe.html>

## El calaix

**Evidències d'efectivitat del programa "Els meus amics, el meu jardí".** Adreçat als escolars de 5 a 9 anys, aquest programa d'origen canadenc s'utilitza molt en l'àmbit de la prevenció de drogodependències per treballar en les primeres etapes escolars. L'edició catalana inclou un llibre de contes, una guia per al mestre, diapositives i pòsters dels personatges dels contes. D'utilitat per donar suport al treball transversal en "educació per a la salut - prevenció de drogodependències", es basa en dues premisses: 1. Els infants que aprenen a pensar per ells mateixos i a actuar de manera independent estaran més ben preparats, quan arribin a l'adolescència, per fer front a la "pressió de grup" i, 2. Els infants que aprenen a valorar-se, a conèixer-se, ells mateixos i els seus límits, i a tenir unes bones relacions socials, tenen menys probabilitats d'abusar de les drogues en el futur. Recentment, ha estat avaluat (la versió castellana) a la Comunitat de Madrid. L'estudi, guardonat amb el 1r Premi d'Investigació en Prevenció de Drogodependències d'aquella Comunitat, conclou que els escolars que participen en el programa mostren, en comparació amb els que no ho fan: 1. Millor predisposició per afrontar i solucionar els problemes, i 2. Actituds i conductes més favorables a la salut. De fet, obtenen puntuacions més altes en tres escales: "Afrontament dels problemes", "Conductes de salut i integració" i "Autoimatge positiva".



Font: Martínez I, Garrido I (2000). «Evaluación de los cambios producidos tras la aplicación del programa de prevención sobre drogas de edad temprana "En la huerta con mis amigos"». Agencia Antidroga. Madrid.

**prevenim dro**

Edita: PDS · Promoció i Desenvolupament Social

Ollecció: Antoni Duran i Jaume Larriba

Disseny i muntatge: E. Bosch

Revisió lingüística, fotomecànica i impressió: Addenda

Dipòsit legal:

Voleu donar a conèixer un programa, un material o una notícia?  
Voleu que el butlletí tracti algun tema en concret?  
Voleu estar en el mailing de distribució?

**FEU-NOS-HO SABER!**

**Prevenim.DRO**

Provença, 79 baixos 3<sup>a</sup> 08029 Barcelona

Tel.: 93 430 71 70 · Fax: 93 439 07 73

E-Mail: [prevenim.dro@pdsweb.org](mailto:prevenim.dro@pdsweb.org) · Web: <http://www.pdsweb.org>